

Barbara Maresz

Biblioteka Śląska w Katowicach
e-mail: barbara.maresz@bs.katowice.pl

Konferencja jubileuszowa „200 lat Ossolineum” (Wrocław, 18–20 października 2017 r.)

Józef Maksymilian Ossoliński, uczony, bibliofil i kolekcjoner, w 1817 r. utworzył Fundację Zakładu Narodowego Ossolińskich. Odtąd datuje się historia Ossolineum – narodowej instytucji biblioteczno-muzealno-wydawniczej o wyjątkowym znaczeniu dla nauki i kultury polskiej. Jubileusz 200 lat istnienia Ossolineum rozpoczęła uroczysta gala w Operze Wrocławskiej 5 czerwca 2017 r. Przygotowano kilka wystaw jubileuszowych (we Wrocławiu i Lwowie), odbyła się też Ossolińska Noc Jubileuszowa (14 października). Obchody jubileuszu zakończyła trzydniowa konferencja (18–20 października), w której uczestniczyli naukowcy, bibliotekarze oraz muzealnicy z Polski i Ukrainy. Jej celem, jak pisali organizatorzy, było „zaprezentowanie różnorodnej problematyki dotyczącej nie tylko dziejów Zakładu Narodowego, ale także innych polskich instytucji kulturalnych, powstających od końca XVIII wieku” oraz spojrzenie „na ich działalność z perspektywy historycznej, historii idei, historii kultury, biografistyki, a także w aspekcie praktyki bibliotekarskiej, muzealniczej i wydawniczej” (*200 lat Ossolineum; por. też 1817–2017*).

Obrady sesji jubileuszowej rozpoczął dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (dalej: ZNiO) we Wrocławiu, Adolf Juzwenko, który wprowadził uczestników w problematykę konferencji, zaprezentował jubileuszowe wydawnictwa oraz obecne inicjatywy instytucji i aktywną współpracę z L’vivs’koj nacjonal’noj naukoj bibrliotekoj Ukraïni ímení Vasyla Stefanika (dalej: LNNBU), gdzie znajduje się znaczna część ossolińskich zbiorów. Głos zabrał również przewodniczący Rady Kuratorów ZNiO, Jerzy Zdrada. Omówił historyczne znaczenie Ossolineum,

jego ogromny wpływ na życie kulturalne Lwowa, a także wszystkich ziem polskich podzielonych granicami zaborów. Następnie dyrektor Biblioteki Narodowej, Tomasz Makowski, przedstawił ideę i początki Narodowego Zasobu Bibliotecznego, którego celem jest zachowanie całości piśmiennictwa polskiego. Dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, Zdzisław Pietrzyk, opowiedział o przepływach personalnych między Lwowem i Krakowem, czyli o bibliotekarzach pracujących w latach zaborów w dwóch największych miastach Galicji.

Po sesji wprowadzającej nastąpiły sesje tematyczne, których było aż 13: *Wokół Ossolineum – Ossolineum dawniej*; *Wokół Ossolineum – Ossolineum dziś*; *Ossolińskie kolekcje* (2 sesje); *Muzea i ich kolekcje* (2 sesje); *Działalność wydawnicza*; *W kręgu czasopism*; *Ossolińskie varia*; *Ludzie i ich dzieła*; *Mecenasi i kolekcjonerzy* (2 sesje); *Lwowskie instytucje kultury do 1945 r.* Złożyło się na nie ponad 60 zgłoszonych referatów.

Najwięcej wystąpień dotyczyło dziejów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, jego zbiorów bibliotecznych i muzealnych oraz działalności wydawniczej. Sesję *Wokół Ossolineum – Ossolineum dawniej* rozpoczął Markus Eberharter (Biblioteka Narodowa i Uniwersytet Warszawski), który barwnie przedstawił życie literackie i naukowe Lwowa w pierwszych latach istnienia Ossolineum. Agnieszka Woźniak-Wieczorek (Uniwersytet Warszawski) opowiedziała o związkach kolekcjonerskich rodu Czartoryskich i Lubomirskich, a Bożena Figiela (Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej) zaprezentowała sylwetkę Henryka Lubomirskiego, polityka i mecenasa oraz współtwórcy i pierwszego kuratora Ossolineum.

W kolejnych sesjach omawiano ossolińskie kolekcje biblioteczne i muzealne, dzieje Biblioteki oraz czasy współczesne. Bardzo ciekawe były wystąpienia dotyczące losów zasobu po rozdzieleniu między Lwów i Wrocław. Wicedyrektor ZNiO, Mariusz Dworsatschek, przybliżył trudne czasy wojenne i powojenne (w tym prace komisji polsko-ukraińskiej), a także obecne działania zmierzające do łączenia ossolińskich kolekcji poprzez digitalizację i poszerzanie informacji o zbiorach pozostałych we Lwowie. Z kolei Ryszard Nowakowski (ZNiO) podjął temat największego polskiego zbioru czasopism, zgromadzonego przez Ossolineum (około 4800 tytułów), i problemu dzielenia tego ogromnego zasobu po II wojnie światowej. Do Wrocławia trafiło ponad 1200 tytułów, we Lwowie pozostało ponad 3500, dlatego tak ważna jest prowadzona od kilku lat digitalizacja, która objęła już znaczną część zasobu. Interesujące było również wystąpienie Wiktorii Malickiej (pełnomocnika ZNiO przy LNNBU), która przedstawiła liczne inicjatywy ossolińskie

we Lwowie: digitalizację, organizowanie cyklicznych „Spotkań Ossolińskich” i wystaw prezentujących polskie zbiory, a także działania mające na celu upamiętnianie słynnych Ossolińczyków, m.in.: porządkowanie grobów na Cmentarzu Łyczakowskim, odsłonięcie tablicy pamiątkowej na LNNBU oraz symboliczny pogrzeb ostatniego lwowskiego dyrektora Ossolineum, Ludwika Bernackiego, który zmarł w dramatycznych okolicznościach 19 września 1939 r.

Kilka wystąpień jubileuszowej konferencji było poświęconych kolekcjom starych druków. Dorota Sidorowicz-Mulak (ZNiO) omówiła dary księcia kuratora, czyli dawne księgi ofiarowane Bibliotece Ossolineum przez Henryka Lubomirskiego, a wśród nich unikatowy inkunabuł oraz liczne polonika. Agnieszka Fluda-Krokos (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) przybliżyła dzieje przeworskiej biblioteki Lubomirskich, z której część starych druków trafiła do Krakowa, a część do Wrocławia.

Interesujące były również wystąpienia przybyłych ze Lwowa bibliotekarek LNNBU. Wicedyrektor Olga Kołosowska podjęła temat cyryliczkich starych druków z historycznej kolekcji Ossolineum, pochodzących przede wszystkim z drukarni kijowskich i lwowskich. Iryna Kaczur (Dział Książki Rzadkiej) opowiedziała o księgozbiorach ofiarowanych do ossolińskich zbiorów przez kobiety. Zorjana Greń skupiła się na brytyjskich periodykach z XIX i pierwszej połowy XX w., zaś Marianna Mowna przeanalizowała lwowskie przewodniki od 1871 do 1939 r. pod kątem informacji o zasobach i funkcjonowaniu Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Wreszcie wicedyrektor Lidia Snicarczuk zaprezentowała źródła do historii ukraińskiego dziennikarstwa, jakie znalazły się w rękopisach wrocławskiego Ossolineum. Do Wrocławia trafiły m.in. materiały redakcyjne kilku czasopism ukraińskich z lat dwudziestych i trzydziestych XX w., materiały biograficzne dziennikarzy, redaktorów i wydawców, a także czasopisma z ośrodków ukraińskiej emigracji.

W sesjach poświęconych ossolińskim kolekcjom kilka referatów dotyczyło sposobów gromadzenia i udostępniania zbiorów. O praktykach pierwszej połowy XIX w. opowiedziała Agnieszka Franczyk-Cegła (ZNiO). Prelegentka przeanalizowała sposoby nabywania książek i czasopism oraz omówiła początki ich udostępniania (od otwarcia czytelni w 1832 r.). Metody gromadzenia rękopisów pisarzy polskich w latach 1946–1990 przedstawiła Hanna Kulesza (ZNiO). Dzięki różnorodnym działaniom po II wojnie światowej uzupełniano dawne bogate zasoby rękopiśmienne (np. autografy Juliusza Słowackiego, Aleksandra Fredry, Henryka Sienkiewicza) oraz nabywano większe spuścizny (np. Stanisława Ignacego Witkiewicza, Marka Hłaski, Marii i Jerzego Kunce-

wiczów). Zagadnieniem gromadzenia dokumentów życia społecznego, a zwłaszcza teatraliami w tym zasobie zajęła się Barbara Otfinowska (ZNiO). Ukazała różnorodny zbiór (afisze, plakaty, ulotki reklamowe, zaproszenia, programy, bilety, fotografie, projekty scenograficzne), dokumentujący głównie teatry dolnośląskie (m.in. Pantomimę Wrocławską i Teatr Kalambur).

Drugi nurt działalności ZNiO, przerwany po II wojnie światowej, a obecnie odnawiany, to muzealnictwo. Podczas konferencji przedstawiono dwie najnowsze inicjatywy Ossolineum związane z tego rodzaju zbiorami. Marcin Hamkało (wicedyrektor ZNiO) zaprezentował działające od maja 2016 r. Muzeum Pana Tadeusza oraz bogatą działalność wystawienniczą i edukacyjną tej nowoczesnej placówki. Z kolei Łukasz Koniarek (ZNiO) omówił założenia projektowe nowej siedziby Muzeum Książąt Lubomirskich, która powstanie w najbliższym sąsiedztwie głównego gmachu wrocławskiego Ossolineum i pomieści m.in. *Panoramę Plastyczną Dawnego Lwowa* Janusza Witwickiego, oddającą wygląd miasta pod koniec XVIII w.

W dwóch sesjach poświęconych kolekcjom muzealnym kilka referatów dotyczyło zbiorów Muzeum Książąt Lubomirskich, które są rozproszone w lwowskich bibliotekach i muzeach. Anita Soroko (ZNiO) przeanalizowała wyniki badań obejmujących zespół polskich rysunków; badania te prowadziła w latach 2015–2016 w ramach projektu „Kwerenda polskiego rysunku z Muzeum Lubomirskich w zbiorach Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka”. Dzięki tej kwerendzie udało się zidentyfikować około 4500 obiektów z gromadzonej od 1823 r. kolekcji, wśród nich oryginalne szkicowniki, albumy monograficzne i kolekcjonerskie z rysunkami m.in. Kazimierza Sichulskiego oraz Brunona i Franciszka Tepów. Wicedyrektor Lwowskiego Muzeum Historycznego, Halina Skoropadowa, zaprezentowała cenny zbiór porcelany z kolekcji Lubomirskich, obejmujący zabytki od początku XVIII do pierwszych lat XX w., zaś Iryna Polanska, kustosz orderów i medali tego Muzeum, opowiedziała o ocalałym fragmencie kolekcji (ponad 150 jednostek) pochodzącym z Muzeum Książąt Lubomirskich, Muzeum Króla Jana III i Muzeum Historycznego Miasta Lwowa. Zwróciła uwagę na problemy związane z badaniem proveniencji i atrybucji tych obiektów.

W dwóch referatach w sesjach muzealnych poruszono temat dawnych wystaw zorganizowanych we Lwowie. Mariana Levytska (Instytut Etnologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy) przeanalizowała dużą wystawę obrazów, zorganizowaną w 1847 r. w salach Ossolineum. Ekspozycja, podzielona na dwie części (salon lwowski i malarstwo za-

chodnie), liczyła 757 obrazów i była chętnie odwiedzana przez mieszkańców stolicy Galicji. Z kolei Adam Degler (ZNiO) zaprezentował wirtualną rekonstrukcję wystawy numizmatycznej, którą otwarto we Lwowie w 1928 r. Dzięki zachowanej dokumentacji (kolorowe szkice gablot) można było ustalić, jakie monety rzymskie i średniowieczne były eksponatami na wystawie. Małgorzata Skotnicka-Palka (ZNiO) omówiła niezwykle dzieje słynnej *Panoramy Raclawickiej*, która jest dziś jednym z 17 zachowanych na świecie obrazów panoramicznych.

Działalność wydawnicza Ossolineum najpełniej przedstawiła Marta Pękalska (ZNiO), przypominając najważniejsze fakty z historii oficyny oraz przybliżając jej powojenne dzieje aż do 2015 r., kiedy wydawnictwo wróciło do struktur ZNiO. O podręcznikach szkolnych wydawanych w latach 1878–1918 przez Ossolineum mówiła Irena Gruchała (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Na przykładzie 60 wybranych tytułów szczegółowo przeanalizowała typograficzny kształt tych publikacji. Z kolei Diana Pietruch-Reizes (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) podjęła rozważania z zakresu źródłoznawstwa bibliologicznego i omówiła wydawnictwa źródłowe XIX i XX w. do dziejów książki prawniczej w Polsce.

W sesji *W kręgu czasopism* znalazły się wystąpienia poświęcone konkretnym tytułom prasowym. Na przykład Aleksandra Lubczyńska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) scharakteryzowała lwowską „Dawną Sztukę”, pismo poświęcone problematyce archeologii i historii sztuki. Ogólniejsze refleksje, dotyczące chociażby roli dziewiętnastowiecznych czasopism naukowych w popularyzacji nauki i kultury, przedstawiła Małgorzata Derkacz (Uniwersytet Wrocławski).

Tematyka referatów wygłoszonych w sesjach *Ossolińskie varia* oraz *Ludzie i ich dzieła* była bardzo różnorodna. Krzysztof Walczak (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Kaliszu) zajął się dziewiętnastowiecznymi polskimi podręcznikami do nauki historii, jakie odnalazł w zbiorach ossolińskich (167 tytułów), a Bożena Koredeczuk (Uniwersytet Wrocławski) podsumowała współpracę Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego z wrocławskim Ossolineum w latach 1956–2016. Prelegentka odnotowała związki osobowe obu instytucji, a także prace magisterskie i doktorskie, w których promowane były zbiory ZNiO. W trzecim dniu sesji z grona wybitnych postaci związanych z Ossolineum przypomniano księcia Andrzeja Lubomirskiego (Łukasz Chrobak, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) oraz dyrektorów: L. Bernackiego (Barbara Maresz, Biblioteka Śląska w Katowicach) i Antoniego Knota (Aneta Firlej-Buzon, Uniwersytet Wrocławski).

Uzupełnieniem konferencji były referaty niezwiązane z Ossolineum, ale prezentujące sylwetki bibliotekarzy, mecenasów i kolekcjonerów oraz zbiory innych placówek bibliotecznych i muzealnych. Tytusowi Działyńskiemu i jego kórnickiej kolekcji poświęcono dwa wystąpienia. Wygłosiły je: Kamila Kłudkiewicz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) oraz Monika Małecka (Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk). Bibliotekę Raczyńskich reprezentowały: Karolina Tomczyk-Kozioł, która opowiedziała o dyrekcji Andrzeja Wojtkowskiego (1928–1939), oraz Maria Niestrawska, która przybliżyła sylwetkę Ignacego Mosia – kolekcjonera i fundatora Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza, Oddziału Biblioteki Raczyńskich.

Uczestnicy konferencji mogli zwiedzić ciekawą wystawę jubileuszową, zorganizowaną w głównym gmachu Ossolineum, oraz Muzeum Pana Tadeusza, prezentujące także zbiory ofiarowane przez Jana Nowaka-Jeziorańskiego i Władysława Bartoszewskiego.

Liczny udział referentów z Polski i Ukrainy, ciekawe i różnorodne wystąpienia oraz dobra atmosfera obrad sprawiły, że konferencja „200 lat Ossolineum” była bardzo udanym akcentem na zakończenie roku jubileuszowego. W podsumowaniu sesji zapowiedziano wydanie materiałów konferencyjnych w postaci recenzowanej publikacji.

Literatura

- 200 lat Ossolineum – konferencja jubileuszowa (2017). Pobrane z: <http://ossolineum.pl/index.php/200-lat-ossolineum-konferencja-jubileuszowa/> (8.11.2017).
- 1817–2017. Jubileusz 200-lecia Ossolineum (2017). Pobrane z: <https://ossolineum.pl/index.php/1817-2017-jubileusz-200-lecia-ossolineum/> (8.11.2017).

Tekst wpłynął do redakcji 9 listopada 2017 r.